

دوره حقوق مدنی

حقوق مدنی

جانوادہ

نکاح و انحلال آن

تالیف: دکتر علی جعفرزادہ

اشارات جاودانہ

سرشناسه : جعفرزاده، علی، ۱۳۳۶ -
 عنوان قراردادی : ایران، قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور : حقوق مدنی خانواده نکاح و انحلال آن / تألیف: علی جعفرزاده
 وضعیت ویراست : (ویراست ۱۲)
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری : ۵۰۴ ص.
 فروست : دوره حقوق مدنی
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۱۰۰-۷
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیا
 یادداشت : چاپ قبلی: نگاه بینه، ۱۳۸۹.
 موضوع : زناشویی - - قوانین و مقررات - - ایران
 موضوع : حقوق خانواده - - ایران
 موضوع : زناشویی (فقه)
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۰ ج ۶۶ / KMH۵۴۲
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۶/۵۵۰۱۶
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۰۱۱۰۲

عنوان کتاب: دوره حقوق مدنی - حقوق مدنی خانواده نکاح و انحلال آن
 تألیف: دکتر علی جعفرزاده
 ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل
 ناظر فنی: امین لشکری
 نوبت و سال چاپ: دوم (اول از ناشر)، ۱۳۹۰
 قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال یا جلد نفیس
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۱۰۰-۷

تلفن: ۰۶۶۴۸۲۸۳۰-۹، ۰۶۶۴۸۶۱۱۵-۲۱ email://Info@junglepup.org
 ۰۳۱۱-۳۲۰۵۰۶۷، ۰۳۲۰۳۸۰۰-۹ http:// www.junglepup.org

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست

پیشگفتار ۱۳

باب اول: نکاح

تعریف نکاح ۱۶

فصل اول - در خواستگاری

- خواستگاری ۲۰
- ماده ۱۰۳۴ قانون مدنی (امکان خواستگاری از زن خالی از موانع نکاح) ۲۳
- ماده ۱۰۳۵ قانون مدنی (وعده ازدواج) ۲۵
- ماده ۱۰۳۶ قانون مدنی (محذوف است) ۲۸
- ماده ۱۰۳۷ قانون مدنی (مطالبه هدایا در صورت بهم خوردن وصلت) ۲۹
- ماده ۱۰۳۸ قانون مدنی (مطالبه هدایا در صورت فوت یکی از نامزدها) ۲۹
- جهیزیه ۳۳
- ماده ۱۰۳۹ قانون مدنی (محذوف است) ۳۶
- ماده ۱۰۴۰ قانون مدنی (تقاضای تصدیق طبیب بابت صحت طرفین نکاح) ۳۷
- قانون لزوم ارائه گواهینامه‌ی پزشک قبل از وقوع ازدواج ۳۹
- قانون الزام تزریق واکسن ضد کزاز برای بانوان قبل از ازدواج ۳۹

فصل دوم - قابلیت صحتی برای ازدواج

- ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی (سن قانون نکاح زوجین) ۴۱
- ماده ۱۰۴۲ قانون مدنی (محذوف است) ۴۹
- ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی (شرایط نکاح باکره) ۵۰
- ماده ۱۰۴۴ قانون مدنی (عدم حضور پدر جهت استیذان) ۵۹

فصل سوم - در موانع نکاح

- موانع نکاح ۶۲

۶۵	موانع قانونی
۷۸	موانع انتظامی
۸۰	ماده ۱۰۴۵ قانون مدنی (ممنوعیت نکاح با اقارب نسبی)
۸۵	ماده ۱۰۴۶ قانون مدنی (ممنوعیت نکاح با اقارب رضاعی)
۸۹	ماده ۱۰۴۷ قانون مدنی (ممنوعیت نکاح با اقارب سببی)
۹۱	ماده ۱۰۴۸ قانون مدنی (ممنوعیت جمع دو خواهر)
۹۲	ماده ۱۰۴۹ قانون مدنی (اجازه زن جهت ازدواج با برادرزاده و خواهرزاده زن)
۹۶	ماده ۱۰۵۰ قانون مدنی (حرمت نکاح با زن شوهردار و معتده از روی علم)
۹۶	ماده ۱۰۵۱ قانون مدنی (حرمت نکاح با زن شوهردار و معتده از روی جهل)
۱۰۱	ماده ۱۰۵۲ قانون مدنی (لعان)
۱۰۵	ماده ۱۰۵۳ قانون مدنی (احرام)
۱۰۷	ماده ۱۰۵۴ قانون مدنی (زنا با زن شوهردار و در عده)
۱۱۰	ماده ۱۰۵۵ قانون مدنی (در شبهه و زنا)
۱۱۵	ماده ۱۰۵۶ قانون مدنی (عمل شنیع)
۱۱۸	ماده ۱۰۵۷ قانون مدنی (زن سه طلاقه)
۱۲۳	ماده ۱۰۵۸ قانون مدنی (زن نه طلاقه)
۱۲۷	ماده ۱۰۵۹ قانون مدنی (نکاح مسلم با غیر مسلم و بالعکس و نکاح بین سایر ادیان)
۱۳۳	ماده ۱۰۶۰ قانون مدنی (ازدواج زن ایرانی با تبعه خارجه)
۱۳۵	آئین نامه زناشویی بانوان ایرانی با تبعه بیگانه
۱۳۸	ماده ۱۰۶۱ قانون مدنی (اجازه دولت برای ازدواج مأمورین رسمی و مستخدمین و محصلین)
۱۳۹	قانون منع ازدواج کارمندان وزارت امور خارجه با اتباع بیگانه

فصل چهارم - شرایط صحت نکاح

۱۴۰	ماده ۱۰۶۲ قانون مدنی (ایجاب و قبول در نکاح)
۱۴۶	ماده ۱۰۶۳ قانون مدنی (ایجاب و قبول توسط سایر اشخاص قانونی)
۱۵۰	ماده ۱۰۶۴ قانون مدنی (شرایط عاقد)
۱۵۴	ماده ۱۰۶۵ قانون مدنی (توالی عرفی ایجاب و قبول)
۱۵۷	ماده ۱۰۶۶ قانون مدنی (ایجاب و قبول توسط متعاقبین لال)
۱۶۰	ماده ۱۰۶۷ قانون مدنی (تعیین زن و شوهر جهت رفع شبهه)
۱۶۴	ماده ۱۰۶۸ قانون مدنی (تعلیق در نکاح)
۱۷۱	ماده ۱۰۶۹ قانون مدنی (شرط اختیار نسبت به عقد نکاح)
۱۷۷	ماده ۱۰۷۰ قانون مدنی (بررسی عقد نکاح مکره)

فصل پنجم - وکالت در نکاح

۱۸۲	ماده ۱۰۷۱ قانون مدنی (وکالت زوجین در نکاح)
۱۸۴	ماده ۱۰۷۲ قانون مدنی (وکالت مطلق به وکیل در نکاح)

۱۹۰	ماده ۱۰۷۳ قانون مدنی (تخلف وکیل و نکاح فضولی)
۱۹۰	ماده ۱۰۷۴ قانون مدنی (تخلف وکیل و نکاح فضولی)
۱۹۲	جایگاه نکاح فضولی در قانون مدنی

فصل ششم - نکاح منقطع

۲۰۰	ماده ۱۰۷۵ قانون مدنی (نکاح منقطع)
۲۰۳	ماده ۱۰۷۶ قانون مدنی (مدت در نکاح منقطع)
۲۰۷	ماده ۱۰۷۷ قانون مدنی (ارث در نکاح منقطع)
۲۰۹	اوصاف نکاح منقطع در قانون مدنی و تطبیق با نکاح دائم
۲۱۲	مهر
۲۱۴	انواع مهر
۲۱۷	مواردی که مهرالمثل به زوجه تعلق می‌گیرد
۲۲۱	به روز نمودن مهر (در صورتی که وجه رایج باشد)
۲۲۲	نحوه محاسبه ارزش مهریه وجه رایج کشور

فصل هفتم - در مهر

۲۲۶	ماده ۱۰۷۸ قانون مدنی (لازم مالیت داشتن چیزی که به عنوان مهر تعیین می‌شود)
۲۳۰	ماده ۱۰۷۹ قانون مدنی (رفع جهالت از مهر)
۲۳۵	ماده ۱۰۸۰ قانون مدنی (تراضی در تعیین مقدار مهر)
۲۳۷	ماده ۱۰۸۱ قانون مدنی (شرط ابطال نکاح در صورت عدم تأدیه مهر در مدت معین)
۲۴۰	ماده ۱۰۸۲ قانون مدنی (مالکیت زن بر مهر به مجرد وقوع عقد و محاسبه مهریه وجه رایج)
۲۴۶	ماده ۱۰۸۳ قانون مدنی (پرداخت قسطی مهریه)
۲۴۸	ماده ۱۰۸۴ قانون مدنی (تلف و عیب در مهر معین)
۲۵۱	ماده ۱۰۸۵ قانون مدنی (حق حبس زن بابت تسلیم مهریه)
۲۵۴	ماده ۱۰۸۶ قانون مدنی (سقوط حق حبس)
۲۵۷	ماده ۱۰۸۷ قانون مدنی (پرداخت مهرالمثل)
۲۵۷	ماده ۱۰۸۸ قانون مدنی (عدم مهر در صورت فوت زوجین قبل از تعیین مهر)
۲۶۰	ماده ۱۰۸۹ قانون مدنی (مفوضه المهر)
۲۶۰	ماده ۱۰۹۰ قانون مدنی (تفویض اختیار تعیین مهر به زن)
۲۶۲	ماده ۱۰۹۱ قانون مدنی (مبنای تعیین مهرالمثل)
۲۶۴	ماده ۱۰۹۲ قانون مدنی (استحقاق در نصف مهر در صورت وقوع طلاق قبل از نزدیکی)
۲۷۱	ماده ۱۰۹۳ قانون مدنی (مهرالمته)
۲۷۵	ماده ۱۰۹۴ قانون مدنی (چگونگی تعیین مهرالمته)
۲۷۵	ماده ۱۰۹۵ قانون مدنی (بطلان نکاح منقطع در صورت عدم تعیین مهریه)
۲۷۷	ماده ۱۰۹۶ قانون مدنی (عدم سقوط مهریه در نکاح منقطع در صورت موت زن)
۲۷۹	ماده ۱۰۹۷ قانون مدنی (استحقاق نصف مهریه زن در نکاح منقطع)

- ماده ۱۰۹۸ قانون مدنی (عدم استحقاق مهریه زن در صورت بطلان نکاح قبل از نزدیکی) ۲۸۲
- ماده ۱۰۹۹ قانون مدنی (پرداخت مهرالمثل) ۲۸۴
- ماده ۱۱۰۰ قانون مدنی (مصادیق دیگر مهرالمثل) ۲۸۴
- ماده ۱۱۰۱ قانون مدنی (عدم استحقاق زن در صورت فسخ نکاح قبل از نزدیکی) ۲۸۸

فصل هشتم - در حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر

- ماده ۱۱۰۲ قانون مدنی (حقوق و تکالیف زوجین) ۲۹۱
- ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی (تکلیف حسن معاشرت) ۲۹۳
- ماده ۱۱۰۴ قانون مدنی (معاذت زوجین در تربیت اولاد) ۲۹۷
- ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی (ریاست خانواده از خصائص شوهر) ۳۰۰
- ماده ۱۱۰۶ قانون مدنی (نفقه زن در عقد دائم) ۳۰۴
- ماده ۱۱۰۷ قانون مدنی (تعریف نفقه) ۳۰۴
- ماده ۱۱۰۸ قانون مدنی (نشوز زن) ۳۱۱
- ماده ۱۱۰۹ قانون مدنی (نفقه زن در عده رجعیه) ۳۱۵
- ماده ۱۱۱۰ قانون مدنی (نفقه زن در عده وفات) ۳۱۸
- ماده ۱۱۱۱ قانون مدنی (استکفاف شوهر از دادن نفقه) ۳۲۱
- ماده ۱۱۱۲ قانون مدنی (اجبار شوهر به طلاق در صورت استکفاف در پرداخت نفقه) ۳۲۱
- ماده ۱۱۱۳ قانون مدنی (نفقه در عقد انقطاع) ۳۲۶
- ماده ۱۱۱۴ قانون مدنی (سکونت زن در منزل شوهر) ۳۲۸
- ماده ۱۱۱۵ قانون مدنی (تغییر مسکن زن در صورت خوف ضرر بدنی و مالی و شرافتی) ۳۳۰
- ماده ۱۱۱۶ قانون مدنی (تعیین مسکن زن توسط دادگاه) ۳۳۰
- ماده ۱۱۱۷ قانون مدنی (منع زن توسط شوهر از حرفه یا صنعت خاص) ۳۳۳
- قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳ ۳۳۵
- ماده ۱۱۱۸ قانون مدنی (استقلال زن در دارایی خود) ۳۴۱
- شروط مصادیق ماده ۲۳۲ قانون مدنی ۳۴۴
- شروط باطلی که مقصد عقد می باشند ۳۴۶
- ماده ۱۱۱۹ قانون مدنی (پیش‌بینی شروط در عقد نکاح) ۳۴۹
- بررسی برخی از شروط ضمن‌العقد نکاح ۳۵۱
- شروط ضمن‌العقد نکاح مندرج در سند ازدواج ۳۵۵

باب دوم: در انحلال عقد نکاح

- نکاح در موارد ذیل منحل می گردد ۳۶۱
- ماده ۱۱۲۰ قانون مدنی (انحلال عقد نکاح) ۳۶۴

فصل اول - در مورد امکان فسخ نکاح

- ماده ۱۱۲۱ قانون مدنی (حق فسخ زوجین به موجب جتن) ۳۶۴

۳۶۶	انفساخ عقد نکاح و تفاوت آن با فسخ
۳۶۷	وجوه مشترک فسخ و طلاق
۳۶۸	وجوه افتراق فسخ با طلاق
۳۷۲	ماده ۱۱۲۲ قانون مدنی (موارد حق فسخ نکاح برای زن (عیوب مرد)
۳۷۸	ماده ۱۱۲۳ قانون مدنی (موارد حق فسخ نکاح برای مرد (عیوب زن)
۳۸۴	ماده ۱۱۲۴ قانون مدنی (عیوب موجود حین العقد)
۳۸۶	ماده ۱۱۲۵ قانون مدنی (فسخ نکاح توسط زن در صورت جنون و غنن مرد حادث پس از نکاح)
۳۸۸	ماده ۱۱۲۶ قانون مدنی (سقوط حق فسخ در صورت عالم بودن طرفین نکاح نسبت به عیوب)
۳۸۹	ماده ۱۱۲۷ قانون مدنی (امتناع زن از نزدیکی و عدم سقوط مهریه)
۳۹۱	ماده ۱۱۲۸ قانون مدنی (شرط صفت در نکاح)
۳۹۵	ماده ۱۱۲۹ قانون مدنی (اجبار مرد به طلاق توسط دادگاه)
۳۹۷	ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی (عسر و حرج زن)
۴۰۰	ماده ۱۱۳۱ قانون مدنی (فوریت اعمال خیار فسخ)
۴۰۲	ماده ۱۱۳۲ قانون مدنی (عدم تشریفات در فسخ نکاح)

فصل دوم - طلاق

مبحث اول: در کلیات

۴۰۴	ماده ۱۱۳۳ قانون مدنی (طلاق توسط مردان)
۴۰۸	قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق
۴۱۲	ماده ۱۱۳۴ قانون مدنی (شهادت دو نفر مرد عادل)
۴۱۸	ماده ۱۱۳۵ قانون مدنی (تنجیز در طلاق)
۴۲۰	ماده ۱۱۳۶ قانون مدنی (شرایط طلاق دهنده)
۴۲۵	ماده ۱۱۳۷ قانون مدنی (طلاق توسط ولی مجنون)
۴۲۷	ماده ۱۱۳۸ قانون مدنی (اجرای صیغه توسط وکیل)
۴۲۹	ماده ۱۱۳۹ قانون مدنی (اختصاص طلاق به عقد دائم)
۴۳۱	ماده ۱۱۴۰ قانون مدنی (عدم صحت طلاق در حیض و نفاس)
۴۳۶	ماده ۱۱۴۱ قانون مدنی (عدم صحت طلاق در طهر مواقعه)
۴۳۷	ماده ۱۱۴۲ قانون مدنی (طلاق زن مستترابه)

مبحث دوم: در اقسام طلاق

۴۳۹	ماده ۱۱۴۳ قانون مدنی (انواع طلاق)
۴۴۱	ماده ۱۱۴۴ قانون مدنی (عدم رجوع در طلاق بائن)
۴۴۱	ماده ۱۱۴۵ قانون مدنی (انواع طلاق بائن)
۴۴۶	ماده ۱۱۴۶ قانون مدنی (طلاق خلع)
۴۵۸	ماده ۱۱۴۷ قانون مدنی (طلاق مبارات)
۴۶۰	ماده ۱۱۴۸ قانون مدنی (رجوع در طلاق رجعی)

- ماده ۱۱۴۹ قانون مدنی (چگونگی حصول رجوع) ۴۶۰
- مبحث سوم: در عده
- ماده ۱۱۵۰ قانون مدنی (عده طلاق و فسخ نکاح) ۴۶۷
- ماده ۱۱۵۱ قانون مدنی (عده طلاق و فسخ نکاح) ۴۷۱
- ماده ۱۱۵۲ قانون مدنی (عده طلاق فسخ نکاح و بذل مدت و انقضاء مدت در نکاح منقطع) ۴۷۶
- ماده ۱۱۵۳ قانون مدنی (عده طلاق فسخ نکاح و بذل مدت و انقضاء مدت در زن حامله) ۴۷۸
- ماده ۱۱۵۴ قانون مدنی (عده وقات) ۴۸۰
- ماده ۱۱۵۵ قانون مدنی (عدم عده طلاق زن غیر مدخوله، یاتسه و نه طلاقه) ۴۸۲
- ماده ۱۱۵۶ قانون مدنی (عده زن غایب مفقودالاثار) ۴۸۴
- ماده ۱۱۵۷ قانون مدنی (عدم عده در وطنی به شبهه) ۴۸۸
- دادگاه خانواده ۴۹۳
- اهداء جنین به زوجین نابارور ۴۹۵
- منابع و مأخذ ۴۹۸

بنام خدا

پیشگفتار

حقوق مجموعه اصول و مقرراتی است که بر روابط افراد یک جامعه سیاسی حکومت دارد، و یا از منظری دیگر، حقوق می‌تواند جمع حق، و حق قدرت و توانایی انسانی بر انسانی دیگر، مال و یا بعضاً تلفیقی از هر دو باشد. منشاء حق و تکلیف خداوند متعال است و این امر علاوه بر قرآن کریم، در همه ادیان نیز مورد تصریح قرار گرفته، و یا در نگاهی دیگر می‌توان حق و تکلیف را نشأت گرفته از فطرت آدمی دانست ﴿وَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا، فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا، لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقِيمُ﴾ و لکن اکثر الناس لا يعلمون - و یا ولدا تبع الحق اهدائهم لفلسات السموات و الارض و من فهين عواملى دیگر چون اجتماع یا حکومت نیز می‌تواند منشاء پیدایش و سرچشمه برخی از حقوق و تکالیف باشد، اگرچه به نظر مؤلف، همگی عوامل فوق بنوعی مکمل یکدیگر بوده و در عین کثرت، از یک حقیقت برخاسته‌اند.

بشر موجودی مدنی الطبع بوده، و ناگزیر در مسیر تکامل خود، اجتماع را شکل داده و اینک دورانی است که، از اجتماعی شدن او می‌گذرد. کم و بیش آموخته که، برای همزیستی با دیگران، ناچار باید به قواعد اجتماعی گردن نهد، رفتار و کردار خود را ملایم طبع دیگران سازد، لذا میل طبیعی به آزاد زیستن باعث شده است تا خانواده و اجتماع خود را، قانونمند نماید، و آنان را بر قواعد و اصول مترقی هماهنگ سازد، در همین راستا به تعریف و تدوین قوانین روی آورد، از جمله قوانینی که وجود آن، برای هر اجتماع و ملتى ضرورت یافته، قانون مدنی است که تقریباً می‌توان گفت کلیه روابط مالی و خانوادگی او را، قبل از حیات، در دوران حیات و پس از فوت تنظیم می‌نماید؛ شاید بتوان گفت که قانون مدنی تقریباً ویتربینی از رشد، توسعه و تجلی مدنیت هر کشور نیز تلقی می‌گردد.

قانون مدنی در ایران، برای اولین بار در ۳ جلد، و به ترتیب جلد اول در ۹۵۵ ماده در سال ۱۳۰۷، جلد دوم در ۳۰۱ ماده در سال ۱۳۱۳، و جلد سوم در ۷۹ ماده در سال ۱۳۱۴ تصویب شد. روح و جوهره اصلی قانون مدنی ما، بر اصول و قواعد حاکم بر شریعت نبوی، سنت و تعالیم اسلامی استوار است. در تدوین و تنظیم آن نیز، اهتمام در استفاده از عالی‌ترین نظرات اجتهادی دانشمندان اسلامی به کار گرفته شده است، و در یک همسویی کامل، حقوق خانواده نیز مانند سایر ابواب قانون مدنی از اخلاق، احکام و حقوق مترقی اسلامی بی‌بهره نماند.

قانون مدنی ایران و حقوق خانواده به عنوان کتاب هفتم از جلد دوم آن، بخش مهمی از دستاورد خرد بشری است که در طول قرون و اعصار متمادی، در بستر بی‌انتهای تاریخ به وسعت کل بشریت سیلان و صیقل یافته، تا بشر متمدن امروز، در سایه این تلاش تاریخی در عرصه اجتماعی و خانواده بتواند، از آرامش و نظم نسبی در امور خود برخوردار باشد. در جهت حمایت و تضمین بیشتر از خانواده، به عنوان اولین پایگاه رشد و تربیت، شکل‌گیری و تقویت کرامت انسانی، در همسویی و یاسداشت نگرانی و دغدغه‌های مهم نظام حقوق بین‌المللی، قانون حمایت از خانواده نیز در سال ۱۳۵۳ پیش‌بینی و مصوب گردید.

پس از چند دوره تدریس قسمتی از حقوق مدنی، و به موازات آن، به مرور یادداشت‌هایی از آن قسمت تهیه کردم که پس از ارائه و مطالعه مورد عنایت دانشجویان و برخی از حقوقدانان قرار گرفته، و لذا جهت امکان استفاده بیشتر، ما را بر آن داشت تا آن را در قالب کتابی در دسترس عزیزان قرار دهیم. جزوه حاضر تلاشی است به قدر بضاعت در جهت بازشناسایی بیشتر حقوق خانواده. روش تألیف در کتاب حاضر، تجزیه و تحلیل بر اساس ترتب قانون مدنی بوده، و در مواردی حسب اقتضاء دسته‌بندی و تطبیق مطالب نیز ارائه گردید چون مبتنی بر تجارب مکتسبه، شرح ماده به ماده قانون مدنی، برای تسهیل فراگیری دانشجویان مفید تشخیص داده شد، و در عمل نیز مورد پسند آنان واقع گردید.

در تألیف کتاب حاضر از سرکار خانم سپیده خداوردی که زحمات حروفچینی و صفحه‌آرایی آن را بر عهده داشته‌اند تشکر می‌نمایم.

علیرغم تلاش بسیار، احتمال نقصان وجود دارد، بدینوسیله از همکاران گرامی و دانشجویان عزیز تقاضا دارم، هنگام مطالعه از بذل توجه و تذکار نسبت به اشتباهات مؤلف، جهت تصحیح آن دریغ نفرمایند.